Jurnalul de Studii Juridice

JOURNAL OF LEGAL STUDIES

ISSN: 1841 – 6195 (print), ISSN: 2067 – 8509 (electronic)

Coverd in: CEEOL, Index Copernicus, Ideas, RePeC, EconPapers, Socionet

---

THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE

[FUNDAMENTUL SI PRINCIPIILE REGIMULUI SUCCESIUNII ÎN ACTUALUL SI ÎN NOUL COD CIVIL]

Dumitru VADUVA
Iulia BOGHIRNEA

Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, 1, 2011, pp: 313-332

The online version of this article can be found at:

http://jls.upa.ro/

Published by:

Lumen Publishing House

On behalf of:

Legal Research Center of Petre Andrei University from Iasi

THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE

FUNDAMENTUL ŞI PRINCIPIILE REGIMULUI SUCCESIUNII ÎN ACTUALUL ŞI ÎN NOUL COD CIVIL

Dumitru VĂDUVA[1]
Iulia BOGHIRNEA[2]

Abstract

The successional regime regulated by the Civil Code must be justified, revelling in this way why it has a certain configuration and not a different one, which means to release its foundation. It is necessary to notice the legal nature of the succession and to review the regulation directions of this regime in the comparative law and also the conditions that dictate it in order to be able to highlight the legislator's option in configuring the showed legal regime in respect with the social-political and legal conditions in our country.

The new Civil Code has kept, mostly, the successional legal regime regulated by the present Civil Code, the modifications brought to it being subtle and not of structure, proving once again the surviving of the Roman law and of the legal construction built on it, from the French law of the beginning of the XIXth century and on its chain on other satellite legal systems, such as the Romanian one.

Keywords:

successional legal regime, new civil cod, the legal nature of the succession, principles of regime succession

[1] Lector universitar doctor, Universitatea din Piteşti, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea din Piteşti.

[2] Lector universitar doctor, Universitatea din Piteşti, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea din Piteşti.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

Regimul succesoral reglementat de Codul civil trebuie să fie justificat, relevând astfel de ce are o configuraţie şi nu alta, adică să îi degajăm fundamentul.

1. Principiile directoare de reglementare a succesiunii în drept comparat. În sistemele juridice vechi şi în cele contemporane ale altor state au existat şi există diferite configuraţii ale regimului succesiunilor. Direcţiile regimului juridic succesoral în dreptul comparat sunt: principiul succesiunii la persoană sau la bunuri; unitatea succesiunii atât cu privire la chemarea la moştenire cât şi cu privire la transmisiunea bunurilor ori lipsa unităţii; ordinea publică şi puterea voinţei. Pentru a putea aprecia şi justifica regimul juridic din Codul nostru civil trebui să-l comparăm cu alte regimuri.

După moarte, toate legăturile omului cu bunurile se rup. De aceea, ele fiind vacante ar trebui să fie culese: de primul ocupant; de stat în virtutea suveranităţii lui;, sau de rudele apropiate defunctului, din generaţiile care-i succed.

În general, aproape toate sistemele de drept au admis transmiterea bunurilor defunctului la generaţiile următoare; altfel, din punct de vedere economic, circuitul bunurilor s-ar prăbuşi prin scăderea încrederii în credit. Nimeni nu ar mai încheia un act juridic dacă ar şti că odată cu persoana debitorului se stinge şi proprietatea acestuia. Odată admis principiul transmiterii moştenirii în regim privat (§1); trebuie decis asupra dreptului de a organiza succesiunea: persoanele care culeg moştenirea sunt stabilite de de cuius, prin testament, ori prin lege, sau cele două modalităţi se pot combina (§2); în fine, fiind decis asupra dreptul la succesiunea privată şi asupra organizării devoluţiunii, trebuie să configurăm la nivel de principii regimul actual al succesiunii (§3).

1. Natura dreptului la succesiune.

2. Succesiune publică sau privată ? În istorie au existat mai multe modele ale instituţiei succesiunii. În funcţie de doctrina oficială a statului asupra naturii dreptului la moştenire acesta poate fi: un drept natural, aşa cum este dreptul la viaţă, sau dimpotrivă un drept civil, adică decis de legiuitor, el putând să-l modeleze după interesele sociale existente în diferite perioade istorice? Răspunsul este strâns legat de recunoaşterea sau nu a dreptului de proprietate privată[3], succesiunea fiind una din sursele acesteia şi, în acelaşi timp, un mod de perpetuare a ei. Astfel, în principiu,

[3] I. Micescu, *Curs de drept civil. Succesiunile ab intestat*, prelegeri susţinute la Facultatea de drept din Bucureşti în anii universitari 1910-1911, respectiv 1932-1933, Editura Themis Cart, Slatina, 2005, pp. 7-11.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

sistemele juridice care au negat proprietatea privată au conceput şi practicat un mod de transmitere publică, colectivă, iar cele care recunosc proprietatea privată dimpotrivă, un mod de transmitere privată. În primul caz succesiunea se transmite statului, iar în al doilea particularilor.

Astăzi, Curtea Europeană a Drepturilor Omului recunoaşte că vocaţia succesorală este un drept al omului. De aceea, adevărata problemă rămasă de rezolvat este cea a întinderii transmisiunii succesorale: se transmite succesorilor întregul patrimoniu, ori o parte din el va fi preluat de stat ?

3. Sisteme care au restrâns transmiterea privată. În general toate sistemele de drept au admis dreptul de proprietate privată, conţinutul acestui drept fiind însă diferit de la o societate la alta; ca şi faptul că unul din izvoarele ei este succesiunea[4].

În istorie au existat şi sisteme care, negând proprietatea privată, tindeau la restrângerea conţinutului dreptului succesoral şi se apropiau mai mult de modul de transmitere publică a moştenirii. Doctrina socialistă a văzut întotdeauna în transmisiunea succesorală privată o cauză a inegalităţilor sociale şi a militat pentru suprimarea şi înlocuirea ei cu transmisiunea succesiunii în favoarea statului. Repartiţia bogăţiei după nevoi şi nu după descendenţă, era deviza acesteia[5]. Pe această raţiune sistemul juridic al ţărilor socialiste a restrâns transmisiunea succesorală în general la bunurile mobile proprietate particulară, adică bunurile din gospodăria proprie şi a exclus de regulă imobilele ori a restrâns transmiterea lor succesorală la o parte din ele.

4. Sistemul dreptului românesc din perioada anilor 1950-1989 restrângea, printr-o serie de legi, dreptul succesoral cu privire la case şi terenuri, acestea fiind cele mai importante bunuri pe care le putea deţine particularul. Textul art. 30 alin. 1 din Legea nr. 58/1974 şi cel din art. 44 al Legii nr. 59/1974[6] interziceau transmiterea terenurilor construibile şi respectiv cele agricole pe calea legatelor; se admitea transmiterea terenurilor prin moştenire legală dar, pentru a intra în posesia terenurilor agricole, moştenitorul trebuia să locuiască în localitatea în care se afla terenul şi să aibă cunoştinţe agricole (art. 45 din Legea nr. 59/1974), în caz contrar terenurile treceau în proprietatea statului sau după caz a cooperativei agricole. De asemenea, prin art. 5 din Legea nr. 4/1973 se

[4] Excepţie a făcut fosta U.R.S.S. care, la începuturile sale, a desfiinţat instituţia moştenirii pe care însă mai târziu a reînfiinţat-o.
[5] I. Micescu, *op. cit.,* pp. 7-11.
[6] Aşa cum a fost completat prin Decretul nr. 112/1984, publicat în B.Of. nr. 28 din 29 martie 1984.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

interzicea dobândirea de către o familie a două imobile casă. Dacă un membru al familiei dobândea prin moştenire un astfel de bun, în condiţia în care familia deţinea o casă, trebuia să-şi înstrăineze una, în termen de un an, sub sancţiunea trecerii în proprietate publică. În fine, terenurile dobândite prin moştenire legală, singurul mod de circulaţie admis, intra în patrimoniul cooperativei agricole, dacă moştenitorul avea deja o suprafaţă de 250 mp. (art. 1 alin. 5 din Statutul cooperativelor agricole, aprobat prin Decretul nr. 346/1977).

La fel, în dreptul rusesc valoarea moştenirii nu putea să depăşească o anumită cotă.

5. Moştenirea privată individuală, are mai multe justificări

În ordine cronologică, prima justificare a moştenirii private individuale o găsim în consideraţii religioase[7]. Cel care asigura venerarea persoanei defunctului după moarte trebuia să culeagă averea lăsată pentru a o folosi în scopul arătat. Astăzi nu se mai justifică succesiunea prin cultul persoanei defunctului ci pe temeiul protecţiei familiei, al considerentelor de ordin economic şi psihologic.

5.1. Protecţia familiei. Din antichitate şi până în perioada modernă a istoriei Europei o parte dintre sistemele de drept şi-au întemeiat regulile succesiunii pe proprietatea familială[8]. Evident, este vorba de sistemele juridice în care economia era organizată pe temeiul proprietăţii de grup, de regulă familia. Cât timp bunurile nu aparţin unui individ, ci clanului familiei, şeful acesteia exercita dreptul asupra bunurilor. La moartea lui, funcţia sa era preluată de alt membru astfel că această transmisiune nu putea fi organizată decât de lege. În timp, clanul familial s-a destrămat, dar bunurile aparţinând familiei au rămas un mijloc de coeziune a membrilor ei, fiind un mod de ajutorare a generaţiilor viitoare din familie. Au fost astfel bunurile de valoare economică: terenuri şi clădiri care constituiau emblema unei familii; dar şi bunuri mobile cu valoare sentimentală pentru o familie, exemplu obiecte de artă.

În timp protecţiei familiei ca fundament al transmisiunii private a succesiunii a îmbrăcat alte nuanţe. În prezent, această protecţie constă în ocrotirea generaţiilor viitoare prin garantarea legală a unei cote din bunurile lăsate de generaţiile anterioare.

---

[7]A se vedea şi M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997, pp. 15-16; Idem, *Moştenirea şi devoluţiunea ei în dreptul R.S.R.*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1966, p. 22.

[8]A. Colin, H. Capitant, *Cours élèmentaire de droit civil fancais*, tom trosième, Huitieme edition, Librairie Dalozz, 1936, p. 388.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

Una din devizele revoluţiei capitaliste, inclusiv în ţara noastră, a fost aceea a lichidării marilor proprietăţi de terenuri, moşiile. Tehnica cea mai eficientă pentru realizarea acestei fărâmiţări a fost sistemul succesoral, prin adoptarea regulilor care să împiedice păstrării bunurilor imobiliare în familie. De aceea, legiuitorul Cod civil a reglementat egalitatea tuturor succesorilor la masa succesorală şi unitatea transmisiunii succesorale, regimul succesoral aplicându-se unitar, indiferent de natura bunului ori de proveniența lui. În acest fel a fost păstrat principiul protecţiei familiei, însă ocrotind în mod egal pe membrii ei, prin înlăturarea principiului primogeniturii.

Aceste principii au fost menţinute de Noul Cod civil.

5.2. Economic. Transmisiunea privată a succesiunii se justifică prin interesul general al oamenilor de a exploata patrimoniul lăsat de către de cuius în sistem privat, de către rudele lui ori de cei desemnaţi de el căci un astfel de sistem ar fi mai judicios decât o exploatare în regimul dreptului public, care ar duce la ruinarea averi. Pe de altă parte, dacă nu ar exista succesiune nu ar exista nici proprietate privată, aceasta constituind motorul esenţial al sistemului economiei.

În concluzie, moştenirea îşi găseşte fundamentul în interesul general al familiei şi în cel economic. Prevalența succesiunii private, individuale, nu înlătură însă ideea de succesiune publică deoarece, în general, prin regulile fiscale statul culege o parte din moştenire, odată cu transmisiunea succesorală. În prezent Codul fiscal (Legea nr. 571/2003) nu percepe taxe pe succesiune, indiferent de natura ei, decât asupra imobilelor şi numai dacă dezbaterea succesorală nu a fost finalizată în termen de 2 ani de la data deschiderii acesteia (art.77^1 alin.3). După acest termen impozitul este de 1% calculat la valoarea masei succesorale.

§2. Devoluțiune legală sau testamentară?; transmisiune în beneficiul unui grup sau a unui individ?; unitatea succesiuni sau divizarea ei în mase de bunuri? Evoluție istorică

Admițând sistemul privat de transmitere a moştenirii, trebuie decis cine este abilitat să desemneze succesorii: statul, prin lege, în funcție de nevoile familiei; ori de cuius, după propriile sale afinităţi?; şi cum se fundamentează succesiunea testamentară şi cea legală ?

Nici relativ la această opțiune nu a existat un sistem juridic de transmitere a moştenirii exclusiv legal sau testamentar.

6. Succesiunea ab instestat. Se fundamentează pe ideea că succesiunea trebuie să fie reglementată numai prin lege, excluzând voința lui de cuius, căci nevoile familiei prevalează în raport cu afinitățile lui. A fost ghidat de această regulă mai ales dreptul feudal germanic şi sistemele

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

de drept aflate sub influenţa lui, cum ar fi dreptul cutumiar din nordul Franţei şi probabil cel al vechiului drept românesc.

Astfel, în ţara noastră, până la mijlocul secolului XV, de când avem primele date ale existenţei, sporadice, a transmisiunii testamentare, dreptul feudal din Ţara Românească şi cel din Moldova erau influenţate de dreptul bizantin, cu particularităţi proprii, cel puţin în materie de succesiuni, căci ele nu cunoşteau decât transmisiunea succesorală ab intestat. Acest sistem de transmitere se aplica cu prioritate şi datorită condiţiilor specifice ţărilor române: în Ţara Românească şi Moldova ţăranii, în majoritate, au stăpânit şi exploatat pământul în devălmăşie, până în secolele XVI-XVII când această formă de organizare a început să se destrame, constituindu-se proprietatea privată asupra terenului şi odată cu aceasta s-a trecut şi la organizarea familiei restrânse formată din părinţi şi copii minori. O formă comună de stăpânire nu putea fi ocrotită decât prin reguli legale de transmitere succesorală. La fel, şi celelalte stări: boierii, orăşeni şi negustori, se subordonau dreptului succesoral legal. Principiul dominant al succesiunii legale aplicabil stărilor arătate era transmiterea moştenirii către familie şi nu individului. Păstrarea bunurilor imobile în familia din care proveneau era realizată prin ordinea chemării la succesiune şi prin regimul diferit al transmisiunii succesorale a imobilelor şi a mobilelor: descendenţii bărbaţi dobândeau imobilele (principiul privilegiului masculinităţii), fetele dobândind, ca zestre, doar bunuri mobile şi bani.

Dreptul transilvănean era influenţat de dreptul germanic. Regulile succesorale legale erau mai complexe. Specificul acestui sistem este dictat de principiul că succesiunea este legală; şi că bunurile aparţin mai mult grupului familiei decât individului şi de aceea numai membrii familiei puteau fi chemaţi la moştenire. Sistemul succesoral legal nu era unitar căci bunurile succesorale nu constituiau un patrimoniu unitar, o universalitate, ele fiind transmise diferit, după natura lor: bunuri moştenite, bunuri donate, achizitele şi fieful. a) Cele mai importante bunuri erau considerate cele moştenite, denumite, bunurile proprii (de baştină) care trebuia să rămână în familie, scop realizat prin principiul privilegiului masculinităţii. Ele nu puteau fi dobândite prin moştenire decât de rudele situate pe linia din care proveneau bunurile, chiar dacă în cealaltă linie ar fi existat rude mai apropiate în grad. După cum bunurile proveneau pe linie maternă sau paternă, numai rudele din aceeaşi linie puteau să le dobândească, paterna, paternis, materna, maternis. b) Bunurile mobile şi achizitele, dobândite de defunct în timpul vieţii, pe altă cale decât moştenirea, erau transmise rudelor după proximitatea gradului de rudenie, apropiindu-se de regulile

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

devoluțiunii legale de astăzi. c) A treia categorie de bunuri: mobilele şi fieful erau privilegiul celui mai mare dintre fii.

În perioada de afirmare a capitalismului, succesiunea legală (Pravilnicească condică şi Codul Caragea, în □ ara Românească şi Manualul lui A. Donici şi Codul Calimach în Moldova) are o configurație foarte asemănătoare cu cea a dreptului modern. Se păstrează însă principiul privilegiului masculinității, ca mijloc de evitare a risipirii bunurilor imobiliare. În Transilvania, regulile succesiunii legale din perioada feudală au rămas aplicabile şi în perioada de destrămare a feudalismului.

În concluzie, în sistemul succesoral legal ordinea chemării la moştenire a fost diferită de la o societate la alta, în funcție de interesele societății. Clasele de succesori erau, în toate sistemele arătate, aceleaşi: descendenții, ascendenții şi colaterali, cu chemarea mai întâi a rudelor din căsătorie (moştenitori legitimi). Copii din afara căsătoriei avea un drept reciproc la moştenire doar în raport cu mama şi cu rudele ei. Până la destrămarea societății feudale, prioritară era păstrarea averii familiei, iar tehnica realizării acestui scop era chemarea la succesiune, din fiecare clasă, cu prioritate a succesorilor bărbați ca şi un drept inegal al fetelor la succesiune. În cazul în care nu existau succesori de sex masculin averea imobiliară trecea în patrimoniul domnului. Acesta putea să înlăture transferul (prădălnicie, în □ ara Românească, respectiv uric, în Moldova) prin încuviințarea pe care el o dădea ca averea să fie trecută unei fiice. Existența acestor transferuri era o mărturie că transmiterea succesorală testamentară nu era aplicabilă. În perioada destrămării societății feudale proprietatea individuală ia locul celei a familiei şi odată cu ea sunt înlăturate şi regulile succesiunii legale ce ocroteau proprietatea de grup a familiei.

7. Succesiunea testamentară. În principiu, odată cu încetarea proprietății familie nevoia de perpetuare a proprietății unei persoane a menținut instituția moştenirii, fără să prevaleze însă moştenirea legală prin care se păstrau bunurile în aceeaşi familie. Se raționa astfel: dacă proprietarul poate dispune oricând în timpul vieții de proprietatea sa de ce nu ar putea să facă acelaşi lucru şi pentru data morții sale.

În sistemul dreptului roman, începând cu perioada imperiului, regula era că succesiunea se dobândeşte în temeiul unui testament lăsat de defunct şi numai prin excepție, în cazul lipsei testamentului, dreptul civil sau pretorul chemau rudele defunctului la moştenire[9]. Acest model a fost preluat ulterior de alte sisteme de drept.

[9] M. Eliescu, Curs de succesiuni, op. cit., p. 16.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

În timp, puterea lui de cuius de a transmite prin testament a fost limitată de legea romană, pentru ocrotirea unor membrii ai familiei, prin instituirea unei cote minime în favoarea acestora, asemănătoare, dar nu identice, rezervei succesorale. Cu privire la moştenirea legală, specific era principiul unităţii indivizibile a patrimoniului succesoral, în sensul că moştenirea nu se împărţea în mase de bunuri după natura sau originea lor, iar pe de altă parte moştenirea nu putea fi transmisă în acelaşi timp prin testament şi prin lege, deoarece moştenirea ab intestat funcţiona în lipsa testamentului.

În dreptul Ţării Româneşti şi cel al Moldovei, la sfârşitul perioadei feudale era recunoscut şi testamentul. În Transilvania, succesiunea testamentară era aplicabilă doar la bunurile din categoria a doua şi a treia şi se subordona regulilor rezervei succesorale.

8. Coexistenţa celor două tipuri de succesiuni. În dreptul modern aproape toate sistemele de drept au admis coexistenţa celor două moduri de transmitere a succesiunii, prin tehnica cotităţii disponibile şi a rezervei succesorale.

§3. Principiile fundamentale care dictează regimul succesoral reglementat de Codul civil.

9. Modelul dreptului nostru succesoral actual. Regimul juridic actual al moştenirii în dreptul românesc este, în cea mai mare parte, apropiat de cel al actualului Cod civil francez.

Continuând principiile regimului juridic al moştenirii din Cod civil, de inspiraţie franceză, dar şi din dreptul nostru vechi românesc[10], regimul succesiunii rămâne în continuare, prin Noul Cod civil, un compromis între regulile dreptului roman individualist (succesiunea testamentară) şi cele ale cutumelor germane, inspirate din ideea de solidaritate familială (succesiunea legală)[11].

Regulile fundamentale care domină dreptul nostru succesoral actual sunt rezultatul unei rafinări în timp a conceptelor juridice şi a intereselor social-politice. Principiile fundamentale care dictează configuraţia dreptului succesoral sunt: principiul continuării persoanei defunctului de către succesori şi nu succesiunea la bunuri; unitatea succesiunii; puterea voinţei; coexistenţa devoluţiunii legale cu cea testamentară.

[10] Idem, Moştenirea şi devoluţiunea…, op. cit., p. 40.
[11] Idem, Curs de succesiuni, op. cit., p. 20.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

A. Principiul continuării persoanei defunctului de către succesori şi nu succesiunea la bunuri

În dreptul comparat există două sisteme opuse: succesiunea la persoană şi succesiunea la bunuri.

10. Succesiunea la persoană. Potrivit unei concepţii tradiţionale, cel care moare continuă să trăiască prin descendenţii săi. Datele ştiinţei geneticii confirmă că oamenii trăiesc prin celulele transmise descendenţilor, acestea fiind singurele care nu mor.

Această realitate este transpusă în drept prin regula transmiterii bunurilor de la o generaţie la alta. Succesorii, primind bunurile se obligă prin aceasta să respecte angajamentele autorului. Identificându-se astfel cu el, drepturile şi obligaţie acestuia se transmit de drept. La fel, transferul posesiei bunurilor se realizează fără nici o formalitate, regulă denumită sezină.

Luând locul defunctului, succesorii primesc bunurile acestuia dar şi datoriile lui de care sunt ţinuţi chiar cu bunurile proprii, ce se confundă cu cele moştenite, regulă denumită răspundere ultra vires succesiones (datoriile se plătesc chiar dacă pasivul întrece activul succesoral).

11. Succesiunea la bunuri. În opoziţie, sistemul succesiunii la bunuri, aplicat în dreptul anglo-american, nu transferă instantaneu patrimoniul succesoral, moştenitorilor. Dimpotrivă, acesta rămâne fără titular, fiind afectat plăţii pasivului succesoral, scop în care este preluat de un administrator, cu sarcina de a lichida pasivului succesoral urmând ca numai după lichidare să se facă distribuţia activului net către succesori.

Plata datoriilor succesorale este organizată asemănător cu regimul lichidării comercianţilor aflaţi în insolvenţă. Astfel, administratorul inventariază bunurile şi notifică creditorilor succesorali decesul debitorului invitându-i la procedura plăţii datoriilor în limita activului succesoral. După încheierea acestei proceduri, activul net este distribuit succesorilor.

12. Varianta atenuată a principiului succesiunii la persoană, adoptată de sistemul nostru de drept.

În sistemul tradiţional al succesiunii la persoană, existent şi în Codul nostru civil, rudele cele mai apropiate preia, fără nici o formalitate, posesia bunurilor defunctului şi patrimoniul lor se confundă cu cel al acestuia înrădăcinându-se sentimentul lor că ei continuă persoana defunctului. În principiu, şi legatarii universali şi cei cu titlu universali sunt continuatorii persoanei defunctului, chiar dacă ei nu au sezină, pentru că aceştia dobândesc universalitatea bunurilor defunctului[12].

[12] A se vedea infra 10.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

În sistemul Noului Cod civil, ca şi în cel actual, principiul continuării persoana defunctului se traduce în drept prin:

- regula deschiderii succesiunii la data decesului lui de cuius, consacrată în art. 651 C. civ., succesiunile se deschid prin moarte; momentul la care succesorii îi iau locul fiind chiar clipa decesului lui de cuius.

Moştenitorii ab intestat cei mai apropiaţi, intră în posesia bunurilor succesorale, imediat ce succesiunea se deschide, regulă denumită sezină. Din motive de prudenţă, legea a restrâns sezina numai la rudele cele mai apropiate: descendenţii şi ascendenţii, această favoare nefiind recunoscută celorlalţi succesori legali şi cu atât mai mult legatarilor al căror titlu rezultă din testament şi nu din rudenia de sânge. În drept, această regulă a fost consacrată în art. 653 C. civ., potrivit căruia, descendenţii şi ascendenţii au de drept posesiunea succesiunii din momentul morţii defunctului. Ea antrenează corolarul ei, prevăzut în art.777 C. civ., potrivit căruia coerezii plătesc datoriile şi sarcinile succesiunii, fiecare în proporţie cu partea sa ereditară[13].

Succesorii acceptanţi pur şi simplu, dobândind bunurile fără nici o formalitate, se subrogă în drepturile lui de cuius şi prin aceasta ei sunt ţinuţi să plătească şi datoriile lui, ca şi când ar fi una şi aceeaşi persoană cu de cuius[14].

- Opţiunea succesibililor retroactivează de la data deschiderii succesiunii. Acceptarea confirmă vocaţia succesorului, de la data arătată; iar renunţătorul este presupus a nu fi fost niciodată moştenitor (art. 696 C. civ.).
- Fiind continuatorii persoanei defunctului înseamnă că, şi cu privire la drepturile dobândite succesorii vor fi proprietari din momentul decesului lui de cuius. Din acest motiv, legea a consacrat regula caracterului declarativ al partajului, ceea ce înseamnă că, după partaj legea face abstracţie de perioada în care drepturile

[13] Doctrina majoritară consideră că legatarii universali şi cei cu titlu universal nu sunt ţinuţi de pasivul succesoral decât în limita bunurilor dobândite. În acest sens, M. Eliescu, *Moştenirea şi devoluţiunea ei, op. cit.*, p. 198, I. Genoiu, *Drept succesoral,* Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 335. În sens contrar, D. Alexandresco, *Explicaţiunea teoretică şi practică a dreptului civil român*, tom III, partea a II-a, Editura Socec & Co., Bucureşti, 1921, p. 34; I. Adam, A. Rusu, *Drept civil. Succesiuni*, Editura All Beck, Bucureşti, 2003, p. 217. În Noul Cod civil, legatarii arătaţi sunt ţinuţi, ca şi moştenitorii legali de pasiv doar în limita bunurilor succesorale dobândite şi proporţional cu cota fiecăruia (art. 1114 alin. 2).

[14] Noul Cod civil nu mai reglementează acceptarea pură şi simplă ci acceptarea sub beneficiu de inventar (art. 1114 alin. 2).

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

succesorale au fost indivize şi, în termenii art. 786 C. civ., fiecare dobânditor al loturilor este prezumat, retroactiv, proprietarul bunurilor din lot începând cu ziua deschiderii succesiunii[15].

La fel, ziua decesului şi nu cea a partajului este momentul în funcţie de care se va calcula rezerva şi cotitatea disponibilă şi se va aprecia dacă liberalităţile făcute de defunct erau excesive sau nu (art.849 C. civ.).

În schimb, considerăm că eroziunea monetară se opune estimării succesiunii şi a loturilor stabilite cu ocazia partajului, pe baza valori lor din ziua decesului, cum a fost decis în Codul civil din 1864, luându-se în considerare ipoteza stabilităţii monetare şi a unei perioade scurte de indiviziune. Din motivul arătat considerăm că trebuie ţinut cont de valoarea bunurilor la data cea mai apropiată de cea la care ele sunt efectiv repartizate între moştenitori, cea a partajului, cu atât mai mult cu cât repartizarea bunurilor între moştenitori se face în valoare şi nu în natură. Această regulă a fost consacrată de Noul Cod civil.

În fine, data deschiderii succesiunii reglează problema conflictului de legi în timp. Drepturile moştenitorilor sunt definitiv fixate de textele în vigoare la data decesului, chiar dacă ele sunt modificate înainte de partaj.

13. Corectarea principiului succesiunii la persoană: acceptarea sub beneficiu.

În sistemul tradiţional, transferând întregul patrimoniu către succesori, legiuitorul ocrotea în acest fel pe creditorii succesiunii căci, gajul lor se extinde şi la patrimoniul succesorilor acceptanţi pur şi simplu, prin confuziunea patrimoniilor. Pentru că nimeni nu poate fi însă obligat să primească ceva şi cu atât mai mult să fie ţinut de datoriile altuia, legiuitorul îi ocroteşte pe succesori, prin jocul acceptării succesiunii. Ei pot accepta succesiunea pur şi simplu, de regulă dacă activul întrece pasivul, să renunţe la ea, dacă constată că pasivul întrece activul ori să adopte o cale de mijloc, dacă raportul dintre cele două laturi ale moştenirii este incert, adică să o accepte sub beneficiu de inventar.

Acceptarea sub beneficiu de inventar se apropie de sistemul succesiunii la bunuri. În cazul acestei acceptări patrimoniul lui de cuius dobândeşte o existenţă autonomă, fiind afectat plăţii pasivului succesoral plată care se face numai în limita activului succesoral, neexistând confuziunea lui cu patrimoniul erezilor.

De asemenea, într-un caz special, indiferent de modul acceptării, pasivul succesoral nu se plăteşte decât în limita activului. Este cazul plăţii

[15] D. Văduva, *Succesiuni. Devoluţiunea succesorală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2011, p. 16; I. Genoiu, *op. cit.,* p. 386.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

pensiei de întreţinere de către succesorii defunctului ţinuţi de o astfel de plată (art.96 C. fam.).

14. Transmisiunea sub beneficiu, inovaţia Noului Cod civil

În sistemul Noului Cod civil, acceptarea succesiunii se prezumă a fi sub beneficiu de inventar. Astfel, potrivit art. 1114 alin. 2 din N.C.civ. prin efectul acceptării moştenirii de către moştenitorii legali şi legatarii universali sau cu titlu universal aceştia răspund pentru pasivul succesoral numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporţional cu cota fiecăruia.

Prin această regulă sunt ocrotiţi deci succesorii, căci ei nu mai sunt ţinuţi cu propriul lor patrimoniu. În principiu, această regulă este corectă pentru succesorii, căci nu este just ca aceştia să fie ţinuţi de pasivul succesoral cu avuţia lor.

În schimb, creditorii moştenirii care îşi văd restrâns gajul lor la patrimoniul lăsat de de cuius, sunt dezavantajaţi. Ei sun totuşi ocrotiţi prin faptul că gajul lor este păstrat integral, bunurile lăsat de de cuius fiind destinate să fie alocate plăţii datoriilor moştenirii şi nu valoarea lor, ca în cazul sistemului pro viribus.

B. Principiul unităţii succesiunii

15. Sistemele de devoluţiune a bunurilor. În drept, aşa cum am văzut, au existat două concepţii antagoniste. Cel al unităţii succesiunii, consacrat de dreptul roman, potrivit căruia, la decesul individului masa bunurilor constituie un tot omogen, supus regulilor uniforme. Repartiţia între moştenitori se face numai pe baza criteriilor cantitative (o anumită fracţiune pentru fiecare), şi nu după natura bunurilor.

În opoziţie, în sistemul dreptului germanic, statutul bunurilor defunctului depindea de maniera în care ele intrau în patrimoniul acestuia. Un regim diferit era rezervat bunurilor familiei şi celor pe care de cuius le-a dobândit cu titlu oneros şi prin munca sa. De aici utilizarea în dreptul succesoral arătat a unei distincţii între bunurile proprii şi cele achiziţionate, supuse unui regim de devoluţiune diferit, distincţie transmisă în zilele noastre, în dreptul familiei, în materia regimului matrimonial. În lipsă de descendenţi direcţi, achizitele erau partajate între cele două familii; dimpotrivă, bunurile proprii, adică dobândite prin succesiune sau liberalităţi de la rudele paternale trebuia să revină rudelor paternale şi reciproc (paterna paternis, materna maternis). Înainte de orice împărţire, se începe deci prin divizarea succesiunii în două mase, denumit fentă.

16. Sistemul Codului civil cu privire la unitatea succesiunii

16.1. Principiul unităţii succesiunii. Deşi nu o afirmă expres, Codul nostru civil a ales principiul unităţii succesiunii căci, nu prevede în nicio

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

regulă de divizare a bunurilor după originea lor. Se menţine totuşi regula fentei, însă aceasta are un rol secundar şi diferit de cel original.

Caracter unitar al chemării la succesiune este impus de obiectul transmisiunii succesorale, patrimoniul lăsat de de cuius, fiind o universalitate, alcătuieşte o unitate, făcându-se abstracţie de bunurile privite ut singuli. Patrimoniul fiind unitar şi moştenirea este unitară. Ca regulă generală legea stabileşte ordinea de chemare la succesiune, fără a ţine cont de natura bunurilor - mobile sau imobile - ori de originea lor - achizite sau proprii.

Corelativ, legea cheamă la succesiune pe moştenitori după clasa şi gradul de rudenie, fără a-i diviza în funcţie de criteriile arătate mai sus[16].

16.2. Excepţii. Există totuşi câteva excepţii de la caracterul unitar al succesiunii, datorită faptului că unele bunuri patrimoniale exced regulilor succesiunii, ele nefiind incluse în activul succesoral:

- drepturile viagere, deoarece acestea se sting prin decesul titularului (uzufructul, rentele viagere);
- ajutorul de deces acordat de Casele judeţene de pensii, salariul (art.167 alin. 2 C. muncii) sau pensia neîncasată de persoana decedată, se plătesc, în ordine, soţului supravieţuitor, copiilor sau în lipsa acestora, părinţilor celui decedat. În plus, în lipsa persoanelor arătate mai sus, pensia neîncasată poate fi plătită şi persoanei care dovedeşte că l-a îngrijit pe de cuius până la data decesului, indiferent că este succesor ori nu[17].
- De asemenea, contractul de arendă nu intră în activul succesoral. Dacă există clauză de continuare a contractului cu unul dintre succesori, acesta va prelua contractul.
- Indemnizaţia pentru asigurarea de viaţă excede activului succesoral, dar se supune, în parte, regulilor devoluţiunii legale. Asigurarea de persoane, reglementată de art. 32 - 34 din Legea nr.

[16] Transmisiunea unitară a succesiunii este specifică succesiune ordinare, pentru a o opune succesiunii anomale în care transmiterea succesiunii se face după natura sau originea bunurilor. Este astfel o succesiune anomală transmiterea dreptului locativ la succesorii care au locuit cu defunctul chiriaş (art.27 din Legea nr. 114/1996), ca şi alte cazuri.

[17] A se vedea Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Editura Actami, Bucureşti, 1999, pp. 18-19. Potrivit autorului, salariul neîncasat de către *de cuius* este considerat a fi, de asemenea, o excepţie. Noi credem că legea nu lasă loc la o astfel de interpretare căci prevede doar că remiterea salariului se va face soţului supravieţuitor, copiilor sau părinţilor lui *de cuius*, iar în lipsă celorlalţi moştenitori. Indicarea de către lege a persoanelor cărora li se face plata nu relevă schimbarea regulilor devoluţiunii ordinare. Aceeaşi apreciere se face şi cu privire la pensia neîncasată de către *de cuius*. A se vedea Fr. Deak*, op. cit.*, pp. 18-19.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

136/1995, naşte dreptul succesorilor sau legatarilor de a primi de la o terţă persoană, asigurătorul, suma asigurată. Asigurarea de viaţă constituie o formă de economisire prin contractul încheiat între asigurat şi asigurător. Suma asigurată nu exista în patrimoniul lui de cuius la data decesului acestuia. Ea va reveni succesorilor sau după caz celor desemnaţi de de cuius, nu în calitate de succesori ci de beneficiari ai unei stipulaţii pentru altul, adică în temeiul unei obligaţii. Din acest motiv, această sumă nu intră în activul succesoral şi deci nu trebuie să fie raportată ori supusă reducţiunii.

În cazul în care asiguratul a desemnat o persoană ca beneficiar, aceasta va dobândi suma asigurată în exclusivitate. Dacă însă a desemnat mai multe persoane, şi nu a precizat întinderea dreptului fiecăruia, art. 34 din legea arătată prevede că suma asigurată se împarte în mod egal între acestea.

Este adevărat că, în cazul în care asiguratul nu a desemnat beneficiarii sumei asigurate, în lipsa unei prevederi exprese, a pari, succesorii legali vor dobândi această sumă, după regulile devoluțiunii legale.

Cu excepția cazului în care intră în concurs cu descendenții, soțul supraviețuitor dobândeşte o masă specială de bunuri care revine în exclusivitate acestuia: darurile de nuntă; precum şi bunurile mobile şi obiectele aparținând gospodăriei casnice. În această ipoteză bunurile arătate sunt excluse din activul succesoral (art. 5 din L. nr. 319/1944).

16.3. Excepții de la unitatea succesiunii pe întemeiate pe natura bunurilor

Natura bunurilor nu constituie un principiu al devoluțiunii lor. De exemplu, Codul nostru civil nu a prevăzut reguli precum cele din dreptul elvețian, potrivit cărora, armele şi bijuteriile masculine se transmit fiilor, iar bijuteriile feminine se transmit fiicelor.

Există însă unele cazuri în care natura bunurilor produce consecințe cu privire la devoluțiunea lor.

a. Dreptul nostru internațional privat supune bunurile mobile legii ultimului domiciliu al lui de cuius, în timp ce imobilele sunt supuse legii locului situării lor. Regulile de transmitere a bunurilor imobile şi a fondului de comerț sunt reglementate de legea locului situării bunurilor (lex rei sitae), iar cele mobile după legea naționalității pe care o avea defunctul la data decesului (art.66 din Legea nr.105/1992). Se creează astfel o divizare a bunurilor succesorale după natura lor, iar transmiterea bunurilor se va face după reguli succesorale diferite.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

b. În lipsa unor reguli legale, practica judiciară a decis că, atunci când de cuius nu a stabilit cine va executa obiceiurile de înmormântare şi locul de înmormântare, în caz de conflict între succesori, instanţa va stabili membrul familiei care are dreptul să ia decizii. În principiu, soţul supravieţuitor are întâietate în a decide asupra obiceiurilor şi locului de înmormântare, deoarece el este persoana cea mai apropiată şi mai intimă lui de cuius, şi deci se presupune că el cunoaşte mai bine voinţa defunctului. În lipsă sau în cazul în care soţii erau despărţiţi în fapt, ori din alte motive, ruda cea mai apropiată va fi îndreptăţită să decidă, de exemplu, copii ori părinţii.

c. Dreptul real rezultând din concesiunea acordată de consiliile locale pentru locurile de veci, fiind un drept de folosinţă cu destinaţie specială nu poate face obiectul circuitului civil însă poate fi transmis prin testament sau prin succesiune. Atribuirea prin succesiunea ab intestat excede însă regulilor obişnuite de transmisiune succesorală. Locul de veci constituie un bun care rămâne în indiviziune între membrii familiei şi descendenţii acestora. Dreptul dobândit de aceştia constă în prerogativa de a fi înmormântat în acel loc şi de a se opune înmormântării terţelor persoane[18].

d. De asemenea, regulile împărţeli se aplică, în principiu, derogatoriu pentru succesorii cetăţeni străini şi apatrizi, atunci când în conţinutul succesiunii intră şi terenuri. Din interpretarea art. 41 alin. 2 din Constituţia României[19], potrivit căruia „cetăţenii străini ori apatrizi nu pot dobândi terenuri în proprietate", s-a dedus că şi în cazul succesiunii este aplicabilă această interdicţie căci succesiunea este un mod de dobândire a proprietăţii. În consecinţă, succesorii străini, care participă la împărţeala unei succesiuni nu pot să primească teren în lot, indiferent că sunt moştenitori legali ori legatari. În compensaţie, aceştia primesc contravaloarea terenului care le-ar fi fost cuvenit.

[18] Fr. Deak, *op. cit.* p. 558.

[19] Constituţia României, publicată în M.Of. nr. 233 din 21 noiembrie 1991 a intrat în vigoare în urma aprobării prin referendumul din 8 decembrie 1991, fiind modificată şi completată prin Legea de revizuire a Constituţiei României nr. 429/2003, publicată în M.Of. nr. 758 din 29 octombrie 2003, republicată de Consiliul Legislativ, în temeiul art. 152 din Constituţie, cu reactualizarea denumirilor şi dându-se textelor o nouă numerotare.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

Totuşi, cetăţenii statelor membre ale Uniunii Europene, în condiţiile rezultate din aderarea României şi în condiţii de reciprocitate[20] [art. 44 (2) din Constituţie][21], şi cu distincţiile prevăzute de regulile Legii nr. 312/2005[22], ca şi cetăţenii statelor cu care există tratate de acceptare reciprocă a dreptului arătat, pot dobândi terenuri[23].

16.4. Excepţiile de la principiul unităţii succesiunii întemeiate pe originea bunurilor.

Dreptului nostru civil îi este indiferent originea bunurilor. Există însă şi unele cazuri care amintesc de regulile ce ţineau cont de originea bunurilor.

a. Devoluţiunea bunurilor ocazionată de decesul adoptatului cu efecte restrânse, reglementat de vechiul art. 75-79 C. fam., decedat fără urmaşi, aminteşte de regula fentei, potrivit căreia bunurile se împărţeau în două mase alocate liniei materne şi celei paterne. În cazul prevăzut de textele arătate, devoluţia succesiunii se va face prin divizarea acesteia în

---

20 O. Rădulescu, P. Roesnberg, A. Tudor, Despre dobândirea de terenuri în România de către străini şi apatrizi precum şi de către persoanele juridice străine după aderarea României la UE, în RDC nr. 5/2008, p. 47.

21 Potrivit art. 44 alin. 2 din Constituţia României, „proprietatea privată este garantată şi ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular. Cetăţenii străini şi apatrizii pot dobândi proprietate privată asupra terenurilor numai în condiţiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană şi din alte tratate, internaţionale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condiţiile prevăzute în legea organică, precum şi prin moştenire legală".

22 Legea nr. 312/2005 privind dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetăţenii străini şi apatrizi, precum şi de persoane juridice străine, publicată în M.Of. nr. 1008 din 14 noiembrie 2005.

23 Domeniul de aplicare *raţione materiae şi raţione personae* al Legii nr. 312/2005 se referă la dobândirea de fonduri funciare prin acte juridice între vii şi prin testament, de către cetăţenii străini şi apatrizi şi persoanele juridice străine. Cetăţenii statelor membre U.E., apatrizii cu domiciliul în aceste state şi persoanele juridice constituite potrivit legii acestor state, au dreptul să dobândească teren pentru reşedinţă secundară respectiv pentru sediul secundar, după 5 ani de la aderarea României. Fermierii din aceste state au dreptul să dobândească terenuri agricole, păduri şi terenuri forestiere, după 7 ani de la data arătată. În schimb, dacă aceste persoane îşi stabilesc reşedinţa în România, precum şi apatrizii cu domiciliul în România, nu trebuie să aştepte termenul arătat. Cetăţenii terţelor state, altele decât membrele Uniunii Europene pot dobândi terenuri agricole sub condiţia să existe un tratat de reciprocitate cu statul din care provin aceşti cetăţeni. A se vedea şi C.Jora, Lucia Uţă, *Unele consideraţii privind circulaţia juridică a terenurilor, în corelarea prevederilor titlului X al L. nr. 247/2005 privind dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetăţenii străini şi apatrizi, precum şi de către persoanele juridice străine*, în RDC nr. 1/2006, p. 76.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

două părţi egale, cea a familiei adoptatorului şi cea a familiei fireşti. După acest pas, se aplică regulile împărţeli în fiecare din cele două diviziuni.

Regulile adopţiei (înfierii) cu efecte restrânse şi consecinţele ei în materie succesorală îşi continuă aplicabilitatea pentru persoanele aflate în această situaţie juridică.

b. De asemenea, reaminteşte regula fentei şi cazul moştenirii lui de cuius de către fraţii buni în concurs cu cei uterini şi/sau consangvini (art.674 C. civ.). Pentru această ipoteză, devoluţiunea moştenirii se face prin împărţirea masei succesorale în două părţi egale, cea uterină şi cea consangvină; fraţii buni culeg din ambele linii pe când cei consangvini, respectiv uterini, culeg fiecare după linia sa.

c. Amintirile de familie. Aceste bunuri, constând în documente de familie, portrete, decoraţii etc., sunt considerate a fi bunuri ale familiei cu afectaţie specială. De aceea, devoluţia lor este derogatorie de la regulile obişnuite. În cazul în care succesorii nu se pot pune de acord cu privire la atribuirea lor, instanţele pot să le atribuie unuia dintre succesori considerat a fi cel mai calificat pentru a le păstra. El nu este însă decât depozitarul acestor bunuri, în interesul familiei.

Justificarea acestei reguli se găseşte în ideea că bunurile de familie s-ar afla în coproprietatea indiviză a familiei.

4 Prevalenţa succesiunii legale

17. Prevalenţa succesiunii legale în raport cu cea testamentară.

Prevalenţa devoluţiunii legale se manifestă sub un dublu aspect: pe de o parte, legea prevede printr-un sistem de reguli, cu caracter dispozitiv, ordinea chemării la succesiune a rudelor defunctului, şi întinderea dreptului lor succesoral, lăsând lui de cuius facultatea de a o corecta, prin acte juridice cu titlu gratuit; iar pe de altă parte, în ipoteza în care de cuius corectează ordinea legală, golind-o de conţinut, legiuitorul restrânge, cu caracter imperativ, efectele acestei corecţii, păstrând organizarea legală a succesiunii cu privire la drepturile rudelor cele mai apropiate ale lui de cuius, denumite succesori legali rezervatari, în limita unei cote din patrimoniul succesoral, denumită rezervă succesorală, de care de cuius nu poate să dispună.

Dominat de principiul autonomiei de voinţă, Codul civil român, admiţând coexistenţa ambelor feluri de devoluţiune, ar fi trebuit să admită prevalenţa devoluţiunii testamentare. Grija pentru securitatea economică a familiei a determinat instituirea regulilor de ordine publică privind rezerva succesorală care limitează ieşirea bunurilor din sfera familiei, ocrotind

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

generaţia care urmează lui de cuius (descendenţii săi la infinit), ca şi pe ascendenţii săi privilegiaţi.

Rezervă succesorală este o cotă parte, atribuită de lege unor categorii de succesori: copii, părinţi, soţul supravieţuitor. Diferenţa dintre totalul averii şi rezerva succesorală reprezintă cotitatea disponibilă, adică partea de care de cuius poate dispune după voinţa lui. Prin această rezervă legea controlează a posteriori modul în care de cuius a înstrăinat averea sa terţelor persoane ori a avantajat numai o parte dintre succesori în detrimentul altora. Rezerva succesorală nu este altceva decât succesiunea însăşi diminuată, eventual, cu cotitatea disponibilă. În cazul în care există un testament ori o donaţie, succesiunea se împarte în rezervă şi cotitatea disponibilă[24]

În virtutea principiului autonomiei de voinţă, până la data decesului, de cuius rămâne liber să facă orice act de înstrăinare, chiar şi cu titlu gratuit, oricărei persoane, între vii sau pentru cauză de moarte.

Prin regula rezervei succesorale a fost consacrată astfel prevalenţa regulilor legale ale succesiunii[25] şi, odată cu ea a fost admisă diviziunea succesiunii (o parte din bunurile succesorale putând ajunge la succesori iar alta la legatari).

Această regulă, la origine, a fost determinată de preocuparea legiuitorului de a împiedica perpetuarea marilor proprietăţi funciare, respectând astfel unul dintre obiectivele revoluţiilor burgheze, care altfel ar fi rămas un simplu deziderat căci, pe cale testamentelor s-ar fi legat marile proprietăţi în favoarea unei singure persoane, de exemplu, fiului cel mai mare. O astfel de posibilitate nu mai există deoarece, descendenţii vin în mod egal la succesiune, indiferent de sex, iar descendenţii şi ascendenţii privilegiaţi au rezervă. În acest sistem am putea spune că, mai degrabă se fărâmiţează proprietatea. În acelaşi scop a fost reglementat principiul unităţii succesiunii, căci, în cazul devoluţiunii legale, nu mai este necesară transmiterea bunurilor după categorii de succesori.

În concluzie, Noul Cod civil păstrează configuraţia regimului juridic al succesiunii din actualul Cod civil dovedind viabilitatea acestuia în timp cu toate modificările intervenite în viaţa social-economică şi politică ca şi în morala noului veac XXI. Aceste schimbări ale lumii moderne, majore am putea spune, nu au putut să zdruncine gândirea juridică din dreptul roman transmisă până astăzi prin codurile civile care au pus-o în

[24] I. Zinveliu, *Dreptul la moştenire în R.S.R.*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 11.
[25] M. B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Editura Cartea românească S.A., Bucureşti, 1921, p. 215.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

lumină, cum este cea franceză şi italiană ori cea germană pe filiera cărora a ajuns până la noi.

REFERENCES

Tratate, cursuri, monografii:

Adam, I., Rusu, A., (2003) *Drept civil. Succesiuni*, Editura All Beck, Bucuresti, Romania.

Alexandresco, D., (1921) *Explicatiunea teoretica si practica a dreptului civil roman*, tom. III, partea a II-a, Editura Socec &Co. Bucuresti, Romania.

Cantacuzino, M. B., (1921) *Elementele dreptului civil,* Editura Cartea românească S. A., Bucuresti, Romania.

Colin, A., Capitant, H., (1936) *Cours élèmentaire de droit civil fancais*, tom toisièm, Huitiem edition, Librairie Dalozz, Paris, France.

Deak, Fr., (1999) *Tratat de drept succesoral*, Editura Actami, Bucureşti, România.

Eliescu, M.,(1997) *Curs de succesiuni,* Editura Humanitas, Bucuresti, Romania.

Eliescu, M., (1966) *Mostenirea si devolutiunea ei in dreptul R.S.R.*, Editura Academiei R.S.R., Bucuresti, Romania.

Genoiu, I., (2008) *Drept succesoral*, Editura C.H. Beck, Bucuresti, Romania.

Micescu, I., (2005) *Curs de drept civil. Succesiunile ab intestat*, prelegeri sustinute la Facultatea de Drept din Bucuresti în anii universitari 1910-1911, respectiv 1932-1933, Editura Themis Cart, Slatina, Romania

Vaduva, D., (2011) *Succesiuni. Devolutiunea succesorala*, Editura Universul Juridic, Bucuresti, Romania

Zimveliu, I., (1975) *Dreptul la mostenire in R.S.R.*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, Romania.

Articole publicate în reviste de specialitate:

Andone, O., A., (2009) Nulitatea absoluta si nulitatea relativa: Cauze si regim juridic, *Jurnalul de studii juridice*, nr. 3-4, Editura Lumen, Iasi, Romania.

Jora, C., Uta, L., (2006) Unele consideratii privind circulatia juridica a terenurilor, in corelarea prevederilor titlului X al L. nr. 247/2005 privind dobandirea dreptului de proprietate privata asupra terenurilor de catre cetatenii straini si apatrizi, precum si de catre persoanele juridice straine, *R.D.C.* nr. 1, Bucuresti, Romania.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332

Radulescu, O., Roesnberg, P., Tudor, A., (2008) Despre dobandirea de terenuri în Romania de catre straini si apatrizi precum si de catre persoanele juridice straine dupa aderarea Romaniei la U.E, *R.D.C.* nr. 5, Bucuresti, Romania.

VADUVA, D., BOGHIRNEA, I., (2011) THE FOUNDATION AND THE PRINCIPLES OF THE SUCCESSION REGIME IN THE PRESENT AND IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 313-332